

Педагогічні моделі майбутніх вчителів інформатики.

Однією з умов здійснення ефективного процесу навчання є педагогічна майстерність вчителя. Рівень оволодіння педагогічною майстерністю, як свідчить практика, не відповідає сучасним вимогам, що висуваються до випускників педагогічних ВНЗ. Постає питання – яким чином можна підвищити рівень розвитку педагогічної майстерності майбутніх вчителів, ще під час навчання у ВНЗ. Щоб з'ясувати умови оволодіння педагогічною майстерністю, розглянемо спочатку що таке педагогічна майстерність і рівні оволодіння нею.

Педагогічна майстерність – це комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі [1, с. 30]. Складові професійної майстерності в [1] визначені наступним чином:

- *гуманістична спрямованість* - спрямованість на особистість іншої людини, утвердження словом і працею найвищих духовних цінностей, моральних норм поведінки і стосунків; це вияв професійної ідеології вчителя, його ціннісного ставлення до педагогічної діяльності, її мети, змісту, засобів, суб'єктів;

- *професійні компетентності вчителів* (компетентність – це здатність до актуального здійснення діяльності) можна поділити на три групи: 1. предметні (стосуються навчальної дисципліни), 2. дидактико-методичні (стосуються майстерності вчителя, перш за все, використання методів активного навчання – метод проектів, навчання і робота у співробітництві тощо, сучасних дидактичних засобів, технологій навчання і т. ін.), 3. виховні (стосуються різних способів впливу на учнів і спілкування) [2, с.99 - 100] (на нашу думку ця складова в [1] визначена некоректно, тому ми скористалися іншим джерелом);

- *педагогічні здібності* - комунікативність, парцептивні здібності, динамізм особистості, емоційна стабільність, креативність;

- *педагогічна техніка* – це вміння використовувати психофізичний апарат як інструмент виховного впливу, це прийоми володіння собою (своїм організмом, настроєм, мовленням, увагою й уявою) і прийоми впливу на інших (вербальними і невербальними засобами).

В оволодінні майстерністю можна виділити кілька рівнів [1, с. 34 - 35]:

1. *Елементарний рівень*. У вчителя наявні лише окремі ознаки володіння професійною діяльністю. Найчастіше – це володіння знаннями для виконання педагогічної дії, володіння предметом навчання.

2. *Базовий рівень*. Учитель володіє основами педагогічної майстерності: педагогічні дії гуманістично зорієнтовані, стосунки з учнями і колегами розвиваються на позитивній основі, добре засвоєно предмет навчання, методично впевнено і самостійно організовано навчально-виховний процес на уроці.

3. *Досконалий рівень*. Педагог самостійно планує й організовує свою діяльність на тривалий проміжок часу, маючи головним завданням розвиток особистості учня.

4. *Творчий рівень*. Вчитель самостійно конструює оригінальні педагогічно доцільні прийоми взаємодії.

Завдання педагогічного вузу — допомогти студентові опанувати основи майстерності для усвідомленого і продуктивного початку професійної діяльності: сформувати гуманістичну спрямованість, дати ґрунтовні знання, розвинути педагогічні здібності, техніку взаємодії, підготувати до професійного аналізу великого розмаїття педагогічних ситуацій.

Оволодіння педагогічною майстерністю відбувається в практичній діяльності [3, с. 62].

До питання оволодіння педагогічною майстерністю, як правило звертаються при вивченні таких дисциплін, як «Педагогіка» і «Вступ до спеціальності», рідше при вивченні методики навчання конкретної дисципліни. Хоча після закінчення ВУЗу студенти, перш за все, працюють вчителями-предметниками. Саме при навчанні конкретної дисципліни вчитель здійснює виховання і розвиток учнів. Тому при вивченні методики навчання конкретної дисципліни потрібно приділяти велику увагу оволодінню педагогічною майстерністю майбутніми вчителями. Особливо це стосується дисциплін достатньо складних з методичної точки зору, наприклад, інформатики. На підтвердження цієї думки, наведемо деякі особливості шкільного курсу і уроку інформатики, які були охарактеризовані в [5]:

1. Суттєво зростає роль учителя в управлінні навчально-пізнавальною діяльністю учнів і навчальним процесом взагалі, оскільки в умовах значної інтенсифікації навчання і активізації навчально-пізнавальної діяльності частіше виникають проблемні ситуації і питання, розв'язання яких потребує втручання й участі вчителя.

2. На відміну від інших предметів, при навчанні інформатики трапляються випадки, коли окремі питання учні можуть знати краще, ніж вчитель, тобто відбувається взаємонавчання учня і вчителя.

3. Різна базова підготовка учнів до сприймання матеріалу та різна освіченість учнів з предметної галузі призводить до того, що на уроках інформатики дидактичне завдання реалізації принципу диференціації та індивідуалізації навчання стає першочерговим.

4. Динамічність змісту навчання, програмного забезпечення, яке використовується та вивчається на уроках інформатики, потребує від вчителя постійної роботи над собою, підвищення професійного рівня за рахунок самоосвіти і самовдосконалення.

5. Важливою особливістю шкільного курсу інформатики є його міжпредметність.

6. Розмаїття орієнтацій у чинних підручниках.

Як бачимо, із зазначених особливостей шкільного курсу і уроку інформатики саме при навчанні цієї дисципліни можуть виникати достатньо складні і важкі для вирішення педагогічні ситуації. Більш високий

рівень володіння педагогічною майстерністю допоможе майбутнім вчителям уникати певних ускладнень в професійній діяльності, а також допоможе передбачати наслідки певних педагогічних ситуацій.

Для оволодіння педагогічною майстерністю майбутніми вчителями потрібно створити умови, в яких би можна було здійснювати аналіз різноманітних педагогічних ситуацій і розв'язування педагогічних задач. Це можна зробити, використавши в навчальному процесі на лабораторних заняттях педагогічні моделі, які реалізовані у вигляді проведення ділових ігор.

Розглянемо методику організації і проведення таких лабораторних занять.

I етап. Поділ студентів на групи і визначення призначення кожної групи. Цей етап здійснюється на попередньому занятті. Серед студентів групи обирається студент який буде виконувати роль вчителя, обираються 1 – 2 студенти – експерти, інші студенти виконують роль учнів, причому, доцільно, кожному студенту-учню надати роль, за якою б він представляв учня з певними характеристиками, наприклад з низьким рівнем пізнавальної активності і низьким рівнем знань з інформатики, інший може, наприклад, грати роль учня з високим рівнем знань. Для вивчення типової поведінки ролі певного учня студенти можуть скористатися результатами безвідривної педагогічної практики, за якими було складено психологічні характеристики учнів і класу.

II етап. Проведення гри. Студент-вчитель отримує завдання щодо проведення певного уроку і повинен розробити такий урок. В завданні для студента-вчителя повинно бути зазначено: клас, профіль класу, програма, за якою здійснюється навчальний процес, підручник за яким навчаються учні, тема уроку, його місце в програмі.

При підготовці до проведення даного уроку студент-вчитель повинен скласти розгорнутий конспект проведення такого уроку. Потрібно приділити увагу наступним ситуаціям:

- добір завдань для учнів з низьким рівнем розвитку пізнавальних інтересів;
- добір завдань для учнів, які відвідують комп'ютерні курси;
- добір завдань для учнів, які працюють в досить високому темпі і швидко виконують запропоновані завдання;
- добір завдань для учнів, які працюють повільно;
- передбачити можливе виникнення проблемних ситуацій і питань, розглянути шляхи їх вирішення тощо.

Студент-вчитель проводить розроблений урок, студенти-учні – виконують роль учнів класу, в якому проводиться урок, студенти-експерти спостерігають за проведенням уроку.

III етап. Аналіз ситуації. Студенти-експерти повинні проаналізувати проведений урок, звернувши увагу на позитивні і негативні риси даного уроку. Аналіз уроку можна здійснити за наступною схемою:

I. Зміст

1. Відповідність за складністю матеріалу уроку типові уроку.
2. Досягнення мети уроку його змістовою реалізацією.
3. Достатність обсягу матеріалу для досягнення цілей уроку.

II. Хід уроку

1. Постановка перед учнями мети уроку.
2. Врахування потреб, вікових особливостей, можливостей учнів.
3. Побудова уроку на досвіді учнів, спрямованого на поглиблення розуміння нового матеріалу.
4. Надання учням можливості співвіднести цілі уроку зі змістом навчання.
5. Логіка побудови уроку.
6. Відповідність типу уроку поставленій меті.
7. Доцільність використання та чергування різних прийомів, методів та форм для зниження втоми учнів у ході уроку.
8. Чи враховується при використанні наочності на уроці специфіка сприйняття учнів.
9. Використання різних джерел даних.
10. Раціональність використання засобів навчання в кабінеті.
11. Можливість вибору учнями завдань за складністю.
12. Характер завдань: репродуктивний; частково-пошуковий; дослідницький; творчий.
13. Форми навчання: індивідуальна; в парах; в малих групах.
14. Уміння вчителя узагальнити і систематизувати суб'єктивний досвід учнів при вивченні нової теми.

15. Застосування саморефлексії.

16. Розгляд альтернативних точок зору.

17. Обсяг домашнього завдання.

18. Надання рекомендацій щодо виконання домашнього завдання.

19. Обговорення з учнями підсумків уроку.

20. Раціональність використання часу.

III. Характер педагогічного спілкування на уроці

1. Прийняття вчителем різних точок зору, версій відповідей учнів.

2. Чи наявні можливості створення: ситуації успіху; атмосфери співробітництва.

3. Рівність стосунків під час бесіди.

4. Оцінювання процесу виконання завдання.

5. Оцінювання не тільки правильності, а й самостійності й оригінальності відповідей.

IV. Рівень активності учнів на уроці

1. Чи активні і уважні учні чи старанно працюють.
2. Використання різних форм організації навчально-пізнавальної діяльності: фронтальні; парні; групові; індивідуальні.
3. Надання допомоги учням, які не встигають за темпом роботи класу.
4. Ступінь самостійності роботи учнів на уроці.

V. Діяльність вчителя:

1. Ефективність.
2. Професіоналізм.
3. Впевненість.
4. Мова, інтонація.
5. Переконливість.
6. Гармонійність.
7. Рухливість.
8. Почуття гумору.
9. Доброзичливість

IV етап. Обговорення ситуації. Після проведення аналізу уроку і звернення уваги на позитивні і негативні моменти даного уроку студентам пропонується висловити свої ідеї щодо вирішення педагогічних задач, які на їх думку були розв'язані недосить вдало. В обговоренні можуть брати участь і студент-вчитель, і студенти-учні. Відбувається обговорення всіх запропонованих вирішень проблемних ситуацій і зауважень, відмічаються вдалі моменти вирішення проблемних ситуацій.

V етап. Підсумок. Підводиться підсумок.

Так організоване проведення лабораторних занять дає наступні переваги:

1. Як відомо з психології, якщо людина бере на себе роль свого опонента, то вона краще починає його розуміти. Студенти, беручи на себе роль учнів, більш досконало вивчають психологічні особливості учнів і починають їх краще розуміти.
2. Моделювання різноманітних педагогічних задач і їх вирішення дає можливість студентам більш глибоко і детально розглянути різні нестандартні і складні ситуації, що можуть виникнути в навчально-виховному процесі.
3. Використання в навчальному процесі педагогічних моделей дає можливість студентам навчитися моделювати свою поведінку в майбутній професійній діяльності, а відтак і вміти коректно сформулювати навчально-виховні цілі і знайти ефективні шляхи їх досягнення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А.Зязюн, Я.В.Крамущенко, І.Ф.Кривонос та ін.; За ред. І.А.Зязюна. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К.: Вища шк., 2004 – 442 с.
2. Смирнова-Трибульская Е.Н. Основы формирования информатических компетентностей учителей в области дистанционного обучения. Монография. – Херсон: Айлант, 2007. – 704 с.
3. Педагогічна майстерність учителя: Навчальний посібник / За ред. проф. В.М.Гриньової, С.Т.Золотухіної. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Харків: «ОВС», 2006. – 224 с.
4. Морзе Н.В., Дубова Т.В. Лабораторний практику з методики навчання інформатики. – Київ, 2003 – 100с.
5. Морзе Н.В. Методика навчання інформатики: Навч. Посіб.: У 4 ч. / За ред. М.І.Жалдака. – К.: Навчальна книга, 2004. – Ч. I: Загальна методика навчання інформатики. – 256 с.